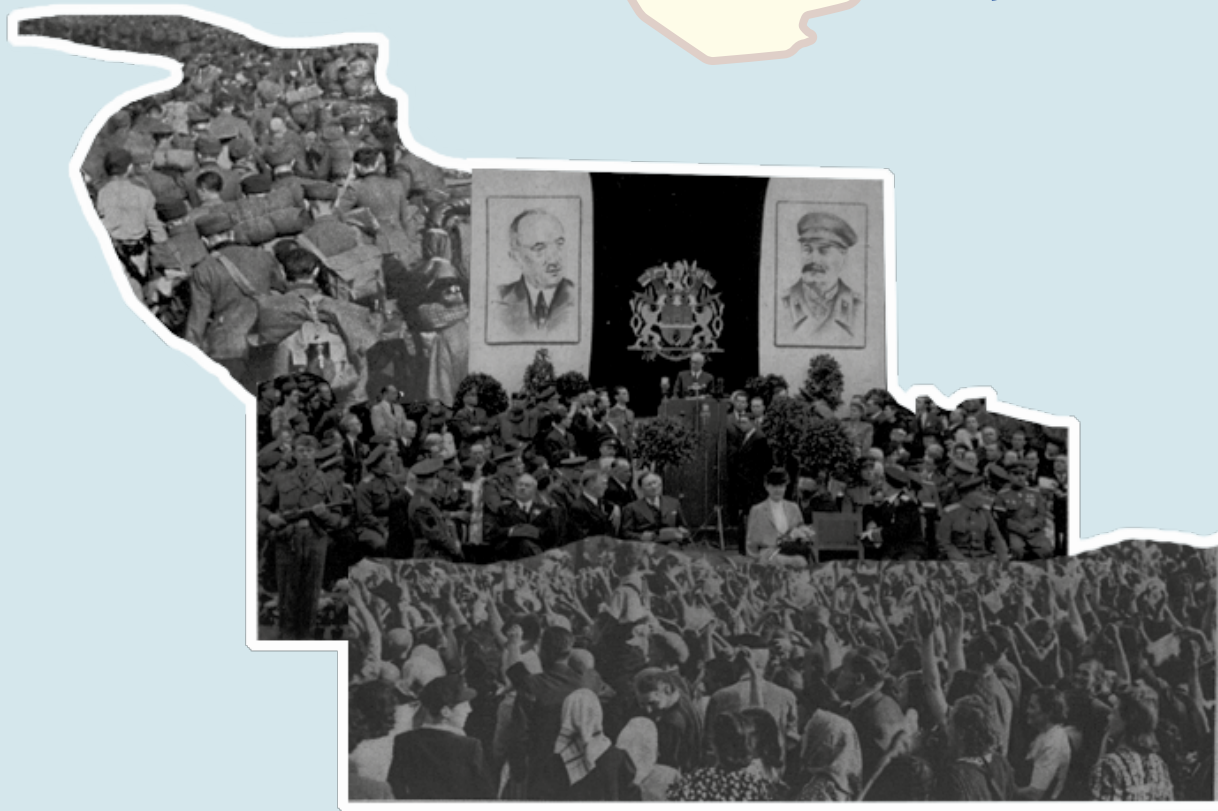

Češi, Němci, nebo Židé Kdo musel odejít?

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

multikulturální
centrum
praha

Poslechněte si část projevu prezidenta Edvarda Beneše ze dne 16. 5. 1945, který pronesl v Praze. Odpovězte na otázky.

Češi, Němci, nebo Židé
Kdo musel odejít?

AUDIO UKÁZKA

PROSLOV

1. Koho prezident Beneš označuje za hlavního viníka války?
2. Jakou roli hráli podle Edvarda Beneše za války Čechoslováci?
3. Co je potřeba podle prezidenta Beneše udělat nejdřív pro vybudování nového Československa?
4. Prezident Beneš ve svém projevu použil slovo „odgermanisovat“. Co toto slovo znamená?

Proslov Edvarda Beneše, 16. 5. 1945

Češi, Němci, nebo Židé
Kdo musel odejít?

Vracíme se do vlasti – vláda a já – po jedné z nejstrašnějších válek historie. Spojené národy jsou pokryty slávou a triumfy a my se plným právem řadíme k nim jako národ a stát vítězný. Byli jsme do veliké míry nositelem, symbolem i obětí této strašné války. V Praze válka začala a v Praze se skončila. Německo, které se v této válce pokrylo neuvěřitelnou hanbou a nezměrným opovržením všeho lidstva, které v této válce kleslo až na nejhlubší dno bídy a zločinu, padá na čas do zkázy a zničení. Češi a Slováci znovu vstávají k novému velikému vzmachu, práci a životu, aby v duchu svých národních tradic a v duchu své veliké historie začali nový požehnaný život za nové ideály, za nové vznešené hodnoty a za nové lidství, lidství lepší, dokonalejší, krásnější, lidství, jak je chápal a hlásal Masaryk...

Půjde o vybudování nového politického života a postavení nového našeho domova. Bude třeba nově formovat politické strany a zredukovat jejich počet proti době předválečné, nově vytvářet poměr Čechů a Slováků a vylikvidovat zejména nekompromisně Němce v zemích českých a Maďary na Slovensku, jak se jen likvidace ta dá v zájmu jednotného národního státu Čechů a Slováků vůbec provést. Heslem našim budiž: definitivně odgermanisovat naši vlast, kulturně, hospodářsky, politicky...

Proslov prezidenta Beneše naznačoval věc, která se opravdu udála, a tou bylo vysídlení obyvatel německé národnosti z Československa. Většina lidí, kteří v některém z předválečném sčítání lidu uvedli jako svou národnost německou, byli v letech 1945–1946 vysídleni. V další aktivitě se seznámíte s příběhy lidí, kterých se nedobrovolné vysídlení týkalo.

Rozdělte se do skupin. Každá skupina dostane příběh jednoho člověka nebo jedné rodiny, kterých se vysídlení dotklo. Přečtěte si text, informace z textu zaznačte do tabulky.

Obsah textu budete prezentovat spolužákům.

Informace z ostatních příběhů si také zaznačte do tabulky.

PŘÍBĚH 1

PŘÍBĚH 3

TABULKA

PŘÍBĚH 2

PŘÍBĚH 4

Tabulka

Češi, Němci, nebo Židé
Kdo musel odejít?

	Příběh 1 (Liselotte)	Příběh 2 (Erich, Jan, Julius)	Příběh 3 (Eva)	Příběh 4 (María)
Jaké národnosti byl/a hlavní hrdina/hrdinka příběhu?				
Byl hlavní akatér/aktérka (případně jeho/její rodina) vysídlen/a?				
Proč byli/nebyli vysídleni?				
Jaký byl osud hlavního aktéra/aktérky po válce? Žili na stejném místě jako před válkou?				
Poznámky				

Liselotte Židová se narodila 13. 9. 1930 v Bruntále a vyrůstala v obci Spachendorf (Leskovec nad Moravicí) na Bruntálsku. Její otec Arthur Lipschitz byl německy mluvící Žid, maminka Hedvika (rozená Czesch) německá katolička. Po roce 1936 začala rodina ze strany svých německých sousedů pociťovat nevraživost, která se postupně stupňovala. 3. října roku 1938, po odtržení Sudet od zbytku Československa, museli Lipschitzovi narychlo opustit Leskovec. Po krátkém pobytu v Olomouci a v Praze se uchýlili do Trojanovic na úpatí Beskyd, kde prožili válku; tatínek paní Židové byl ovšem v roce 1944 transportován do Terezína. Přežil a vrátil se v polovině května roku 1945.

Po roce 1945 byla většina německých příbuzných odsunuta do Německa, a to včetně babičky z maminičiny strany, která za války pomáhala židovské části rodiny. Arthuru Lipschitzovi se nepodařilo odsunu německých příbuzných zabránit a sám s rodinou získal československé státní občanství až v roce 1947. Mezitím přišel o většinu svého majetku, který jemu ani jeho dceři nikdy nebyl vrácen.

Paní Liselotta vzpomíná:

Dodneška si naprosto živě vzpomínám, jak jsem 15. května roku 1945 šla k obědu od krejčího, u kterého jsem pracovala, a potkala jsem nějakého z těch milicionářů, kteří tam tehdy ze sebe dělali důležité. A ten kluk na mě najednou zavolal: Ty, utíkej domů. Táta ti jde domů. No tak já jsem vzala nohy na ramena. A přicházela jsem tam dolů k chalupě. A viděla jsem, jak tatínek se ztěžka hrne do kopce. To byla jedna z nejšťastnějších chvil. Vrátil se z Terezína z větší části pěšky, protože vlaky nejezdily nebo jezdily nepravidelně. Měl 45 kilo.

A první, co bylo: v červnu, čili asi za měsíc, se Arthur Lipschitz s Bohumilem Trubačem, můj židovský tatínek a český strýc, sbalili a jeli do Rázové za naší německou babičkou, Czesch Oma. Tehdy už to nějak probleskovalo, že se počítá s odsunem. Jo, odsun, to bylo takový nejšetrnější pojmenování a ani to, já nevím, nevzbuzovalo tu hrůzu, která pak následovala. A tak oni tam jeli a snažili se nějakým způsobem zvládnout situaci. Tím, že se obstarávala různá potvrzení, jak se Czesch Oma chovala, jak pomáhala, jak byla protinacisticky zaměřená. Snažili se o to i u té Tante Ema, která byla taky protinacisticky naladěna; její muž byl u Wehrmachtu, bála se o něj, takže to nemohla schvalovat, že. Stejně to bylo i u další tety. Nakonec to ale u těch tet vzdali a chtěli jenom aspoň tu Czesch Oma od toho odsunu zachránit. Prostě nešlo to z toho důvodu, že hlavní argument ze strany těch orgánů, které o tom rozhodovaly, byl: Cože, vy, jako Žid, který přišel z koncentračního tábora, se zastáváte Němců? A to byl hlavní argument, proti kterému vlastně obyčejný člověk byl bezmocný. A tatínek neměl žádné další kontakty nebo možnosti někde ještě výš intervenovat...

Výsledek byl, že v roce 1946 babička s tetama byly odsunuty. Předtím musely tety i Czesch Oma stejně jako ostatní Němci postupně odevzdávat rádia, nesměly večer vycházet, nesměly v noci svítit, bylo toho víc. Nakonec je odvezli do sběrného tábora v Bruntále. Podle tehdejších předpisů mohli i nás tehdy vystěhovat, jenom s tím náhodou nikdo nepřišel.

...

V Praze dne 12. září 1946

Repatriation and Welfare Section UNRRA, Praha

Věc: Vystěhování osob německé národnosti, persekvovaných za okupace z rasových důvodů.

Byli jsme upozorněni na to, že americké úřady nechtějí souhlasit s přestěhováním osob persekvovaných nacistickým režimem, které nyní žádají, aby je UNRRA dopravovala do Německa v rámci akce, připravené naším komitétem.

Ačkoliv uznáváme, že Američané mají nejlepší úmysly, jsou-li proti našemu vystěhování z vlasti, chtěli bychom zdůraznit, že odcházíme z vlastní vůle a že se hodláme usadit v jižním Německu.

Bude se Vám zdát asi podivným, že persekvované osoby si přejí stěhovati se do země, ze které vycházela jejich persekuce. Chceme vám tudíž vysvětliti hospodářské, psychologické a kulturní důvody našeho rozhodnutí:

Jde vesměs o osoby, pocházející z německého prostředí, které se podle mateřské řeči přihlásily v r. 1930 k německé národnosti. Třebaže mají po většině dostatečné znalosti češtiny, jest přece podle výslovnosti poznati, že nejsou rozenými Čechy. Z těchto důvodů vznikly a vznikají těmto osobám různé obtíže, zvláště i při zaměstnání, takže mnoho z nich nemůže zde nadále vykonávati povolání, odpovídající jejich znalostem a několik jich jest vůbec bez zaměstnání.

Ze shora uvedených okolností se odvozují i jiné obtíže, jelikož zdejší veřejnost, která jest stále pobouřena řáděním nacistů, nesnese užívání německého jazyka, takže tyto osoby nemají toho času možnosti volně mluvit se svými rodinnými příslušníky mimo uzavřené místnosti.

Vzhledem k tomu, že Československá republika bude podle vládního programu napříště státem národním, odpadá i pro tyto občany možnost vyučování jejich dětí v mateřském jazyku, jakož i veškerý vlastní kulturní a spolkový život.

Nedá se přehlédnout, že tyto osoby žily po celou dobu okupace pod silným nátlakem v stálém nebezpečí života a byly omezovány různým způsobem v používání nejprimitivnějších práv a svobod. Jest pro ně proto velmi těžce snesitelné, že i po odstranění nacistické hrůzovlády nemohou počítati s veškerými svobodami, které jsou pro člověka nezbytnou součástí živobytí.

Uznávajíce, že jest při daných poměrech vyloučeno, vyřešiti tuto otázku uspokojivým způsobem v rámci dalšího pobytu těchto osob na území Československé republiky, vznášíme tudíž zdvořilou prosbu, abyste nám pomáhali v naší snaze uskutečniti pokud možno nejdříve jejich vystěhování do jižního Německa, kde doufají nalézti vhodné působiště při výstavbě nového demokratického Německa.

V dokonalé úctě

Za „Přípravný komitét“

Erich Stern, Jan Rostovský, Julius Beerman

SLOVNÍČEK

Eva Novotná pochází ze smíšené česko-německé rodiny, tedy ze svazku v německé Peci pod Sněžkou ne až tak běžného, ale pro Sudety jinak docela typického. Její rodiče se v rozhodující chvíli přiklonili k češství, následkem čehož museli v roce 1938 odejít a po roce 1945 mohli naopak zůstat. Na osudu jejího příbuzenstva se dá velmi dobře dokumentovat, co válka a vyhnání právě pro rodiny tohoto typu znamenaly.

Paní Eva vzpomíná:

V létě roku čtyřicet šest se všichni Němci, kteří přišli do toho odsunu, shromažďovali tady v Peci, jak je teďka samoobsluha. Byly to samozřejmě většinou ženy s dětma, protože muže měly stále ještě buď v zajetí, nebo padli, prostě nebyli. A potom staří lidé, kteří dostali prostě poukaz k odsunu. Seděli na lavičkách a na zemi, jenom kousek od místa, kde jsme o šest let předtím seděly s maminkou my a čekaly, až nás pan Holín odveze do Nymburka.

Lidé reagovali na to, že musí pryč, různě. Někteří jen hrdě řekli: „Tak teda jdeme.“ Jiní chodili za tatškou a za maminkou a doufali, že když by si moji rodiče vzali jejich chalupu, tak že oni tam budou moci zůstat jako pracovní síla. A že prostě nebudou vysídleni. Je to jasné, byli tam doma, takže to nebylo snadný samozřejmě. Jiní si chtěli u nás schovat nějaké cennosti. Ale táta říkal: „Nic schovávat nebudu. Nemám kam.“ A když tátovi na výboře říkali, ať si tady zabere cokoliv, kterej chce hotel a všechno, jak to tady je, tak táta odmítl a říkal, že ne, že jde do svýho. Přestože náš barák byl vyhořelý, rodiče si nechtěli vzít nic, co jim nepatřilo. Maminka taky říkala, že prostě nechce, že se vrátí do svýho, že to tady postavěj, že to nemá zapotřebí. Věděla, kdo kde bydlel, a tak dále. „Nemohla bych tam prostě v těch postelích spát,“ říkala. V dalších letech jsme pak všechno strkali do té chalupy, aby se to vybudovalo, takže to nebylo jednoduchý. Když to táta nakonec vybudoval, tak na chalupu uvalili národní správu a musel si ji ještě koupit. Ale to jsou takový drobnůstky, jiný lidi na tom byli hůř.

Když začal odsun, říkával táta: „Tak asi ta spravedlnost teda nějaká je, protože se to teďka takhle otočilo.“ Ale potom, když zase pomáhal těm lidem, kteří byli připraveni k odsunu, tak to začal vidět trochu jinejma očima. Krom toho šli do sběrného tábora v Mladých Bucích a potom do transportu i naše teta Anna a teta Hilda. Na ten sběrnej tábor si dobře pamatuji. Bylo to tam, co je teď pekárna. My jsme tam s maminkou vozily nějaký jídlo a vždycky takhle přes plot jsme mluvily s tetou Annou a tetou Hildou. Tak to je taky takovej pocit, když stojíš u toho drátěnýho plotu a za ním je teta, druhá teta, dvě sestřenice a dva bratřenci a my s maminkou a se sestrou zase na druhé straně.

...

Mária Bors se narodila v roce 1933 v Hamuliakove (pozn. Hamuliakovo je obec na jihozápadě Slovenska, bývalého Československa). Její rodiče byli maďarské národnosti. Hamuliakovo patřilo k té části Slovenska, která po Vídeňské arbitráži připadla k Maďarsku. Z období druhé světové války si paní Mária pamatuje, jak pomohli jedné židovské rodině z Budapešti. Po skončení druhé světové války bylo Hamuliakovo připojeno k území Československa. Maďarská menšina na Slovensku byla v podobném postavení jako německá menšina v českých zemích.

Paní Mária vzpomíná:

Část obyvatel Hamuliakova utekla přes Dunaj, část obyvatel se nechala odvézt z území v rámci vysídlení. Rodiny, které měly pod pět jiter půdy (stará plošná míra), dostaly zelenou kartu, což znamenalo, že tyto rodiny byly vysídleny na Moravu a nemohly si se sebou vzít svůj majetek. Rodiny, které měly pozemky rozlohou větší než pět jiter, dostaly bílou kartu, tedy byly vysídleny do Maďarska a mohly si se sebou vzít svůj majetek. „Mluvílo se o reslovakizaci. Mohli jsme zaplatit 10 000 korun a přihlásit se ke slovenské národnosti, v tomto případě bychom mohli zůstat doma. Můj otec však řekl, že se nepřihlásí. Raději se smíří s tím, že nás odvezou nevědomo kam.“

V roce 1947 obdržela bílou kartu i rodina Pammerova. Potvrzení od židovské rodiny (pozn. dokument o tom, že rodina v průběhu druhé světové války, pomáhala Židům), měl tchán, a když ho potřebovali, tvrdil, že se list ztratil. „Museli jsme z Hamuliakova odejít. Velice rádi jsme tam žili, byl to náš domov, ale museli jsme odejít...“

„Rodiny se zelenou kartou si směly se sebou vzít jenom zavazadla do 30 kg, ale po třech letech pak měly možnost vrátit se zpátky domů. My jsme tuto možnost neměli. Nedovolili nám se vrátit.“

Nastaly přípravy na odchod a balení. Rodina se v průběhu posledních dnů loučila s přáteli a rodinou. Dne 17. září 1947 nadešel čas odchodu. „Neřekli nám, kam nás berú. Řekli nám jenom to, kdy máme být připraveni. Sbalili jsme se a odvezli nás do Šamorína, kde nás naložili do vagonů. Na rozdíl od rodin, které dostaly zelenou kartu, my jsme si mohli se sebou vzít všechnen náš majetek, který jsme chtěli. Dva koně, pět krav, prasata, všechna zvířata, nástroje a hmotný majetek jsme naložili do vagonů. A tak nás odvezli.“

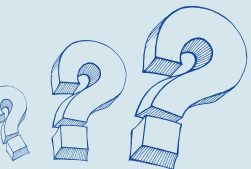
Cesta byla náročná. „Nikdo nám neřekl, kam jdeme a jak dlouho budeme cestovat. Nakonec jsem cestovali až sedm dní a ke konci jsem neměli téměř žádné jídlo. Všichni jsme byli v jednom vagonu, spolu s některými zvířaty. Kolem nás jsme rozložili seno, na kterém jsme spali a trávili dny. Když se vlak zastavil, snažili jsme se co nejrychleji napást zvířata a podojit krávy.“ Vlak se nakonec zastavil v Moháči. Rodina Pammerovců byla odvezena do vesnice Nagynyárád, vzdálené 15 km od města Moháč.

Zamyslete se a odpovězte na otázky:

Češi, Němci, nebo Židé
Kdo musel odejít?

1. Co mají příběhy společného?
2. V čem se příběhy odlišují?
3. Který příběh vás nejvíc překvapil/zaujal?

Zamyslete se:

Češi, Němci, nebo Židé
Kdo musel odejít?

1. Jak se po válce poznalo, kdo je Němec? Jací lidé do této kategorie patřili?
2. Jak se žilo lidem německé národnosti v Československu po roce 1945?
3. Byl podle vašeho názoru přístup československých úřadů/společnosti k občanům německé národnosti spravedlivý? Čím byl přístup československé společnosti ovlivněn?
4. Jak se jmenuje princip, když je celé skupině připisována vina za konkrétní skutek?

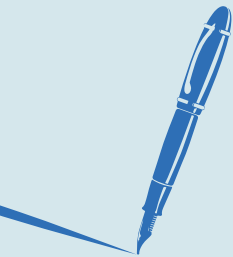
Konec hodiny

Češi, Němci, nebo Židé
Kdo musel odejít?

Test

Líbila se ti hodina?

Test

Češi, Němci, nebo Židé
Kdo musel odejít?

1. O čem mluvil Edvard Beneš ve svém projevu dne 16. 5. 1945 v Praze?
  - A) vybudování nového Československa, zredukování politických stran a vylikvidování Němců a Maďarů
  - B) vybudování nového Československa, řešení polské otázky a vylikvidování Němců a Maďarů
  - C) vybudování nového Československa, omezení politických stran a spravedlivé řešení otázky Němců a Maďarů

2. Jaký byl osud lidí německé národnosti v Československu po roce 1945?
  - A) Většina obyvatel německé národnosti byla vysídlena.
  - B) Po válce se pro německé obyvatelstvo Československa nic nezměnilo.
  - C) Obyvatelé německé národnosti byli vystěhováni z pohraničních oblastí do vnitrozemí Československa.

1. Úvodní fotografie: Autor fotografie: Autor neuveden. F.X. Šalda. Dr. Edvard Beneš ve fotografii: historie velkého života. Orbis, 1945, str. 11./ Autor: Autor fotografie: Autor neuveden. Smrt německým okupantům: Pražské národní povstání. Praha: Tiskové oddělení hlavní správy výchovy a osvěty při MNO, 1945, str. 54. / Fotografie k článku: Autor neuveden. Svět v obrazech. Praha: Novinář, 1945. č. 1, str. 5. (1. 6. 1945)
2. Proslov Edvarda Beneše. Přepis: Adrian von Arburg, Tomáš Staněk (ed.): Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945–1951. Dokumenty z českých archivů, 2. díl. Středokluky: SUSA, 2011, str. 280–281. Audio: ČoR
3. Příběh 1: Antikomplex: Sudetské osudy. Domažlice: Nakladatelství Českého lesa, 2006, str. 51–61.
4. Příběh 2: Přepis dopisu. Kateřina Čapková, David Rechter (ed.): Židé nebo Němci. Praha: NLN, 2019, str. 177. (zdroj: UNA, UNRRA-Czechoslovakia Mission, S-1326-0000-0035.)
5. Příběh 3: Antikomplex: Sudetské osudy. Domažlice: Nakladatelství Českého lesa, 2006, str. 63–71.
6. Příběh č. 4: Paměť národa. Příběh Marí Bors. Dostupný z: <https://www.pametnaroda.cz/sk/bors-maria-20210721-0> [06-06-2022]